

Skaidrojums pārskatam par valsts konsolidēto parādu

Vispārīgie principi

Pārskata un tā pielikumu pamatnostādnes

Pārskats par valsts konsolidēto parādu un tā pielikumi sagatavoti atbilstoši likumam “Par budžetu un finanšu vadību” un Ministru kabineta 2012. gada 29. maija noteikumiem Nr. 375 “Saimnieciskā gada pārskata sagatavošanas kārtība”. Pārskatā par valsts konsolidēto parādu 2018. gada 31. decembrī norāda informāciju par konsolidēto valsts un pašvaldību parādu uzskaites vērtībā un nominālvērtībā.

Valsts parādu veido valsts struktūru parāds (aizņēmumi, līzings, emitētie vērtspapīri, bezprocentu obligācijas, pieņemtie pieprasījuma noguldījumi un termiņnoguldījumi, t.sk. krājobligācijas, un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi), konsolidēšanas procesā izslēdzot savstarpējos atlikumus.

Pašvaldību parādu veido pašvaldību struktūru parāds (aizņēmumi, līzings un kredītlīniju/overdraftu neatmaksātie finanšu līdzekļi).

Valsts konsolidēto parādu veido valsts parāds un pašvaldību parāds, no kura konsolidēšanas procesā izslēgti savstarpējie atlikumi.

Konsolidācijas principi

Sagatavojot pārskatu par valsts konsolidēto parādu, veikta valsts un pašvaldību parāda konsolidēšana, izslēdzot valsts un pašvaldību parāda pozīciju savstarpējos atlikumus.

Ārvalstu valūtu pārvērtēšana

Pamatprincipu skaidrojums sniegts valsts konsolidētās grāmatvedības bilances sadaļā “Ārvalstu valūtu pārvērtēšana”.

Valsts konsolidētais parāds

Valsts konsolidētais parāds *uzskaites vērtībā* (finanšu instrumenta iegādes cena, kam pieskaitītas vai no kā atņemtas pārvērtēšanas, amortizācijas vai citas summas, kuras atzīst izdevumos/ieņēmumos) pārskata gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, ir palielinājies par 515,0 milj. *euro* un 2018. gada 31. decembrī ir 10 203,6 milj. *euro* jeb 34,6 % no iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP¹).

Valsts konsolidētais
parāds *uzskaites*
vērtībā –
10 203,6 milj. *euro*

Valsts konsolidētais parāds *nominālvērtībā* jeb parāds pēc nomināla (finanšu instrumenta cena vai vērtība, ko ir noteikusi izlaides organizācija (vērtspapīru gadījumā) vai kas ir norādīta darījuma līgumā kā parāda summa) 2018. gada 31. decembrī ir 10 221,0 milj. *euro* jeb 34,6 % no IKP.

Valsts konsolidētais
parāds
nominālvērtībā –
10 221,0 milj. *euro*

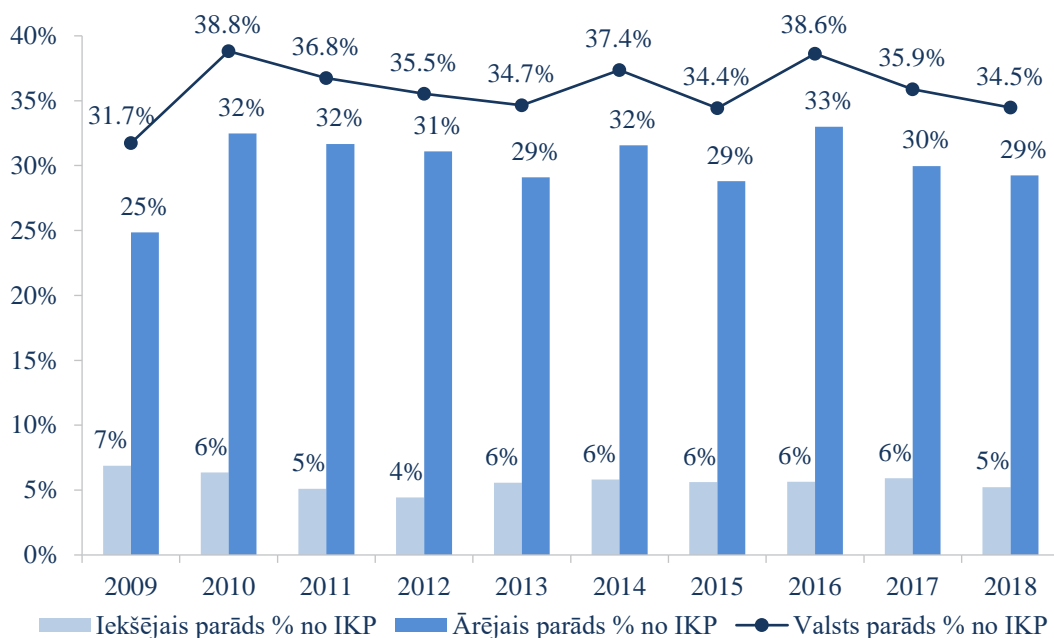
Pašvaldību parāda 2018. gada 31. decembrī gan uzskaites vērtībā, gan nominālvērtībā īpatsvars valsts konsolidētajā parādā ir zemāks par 1,5 %.

¹ šajā skaidrojumā aprēķinos lietota Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētā 2018. gada IKP vērtība 29 523,7 milj. *euro* faktiskajās cenās.

Valsts parāds

Valsts konsolidētā parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2018. gadā ir palielinājies par 497,7 milj. *euro* un 2018. gada 31. decembrī ir 10 196,7 milj. *euro* nominālvērtībā (34,5 % no IKP), nepārsniedzot likumā “Par valsts budžetu 2018. gadam” noteikto maksimālo valsts parādu gada beigās 10 250 milj. *euro* nominālvērtībā.

Valsts parāds uzskaites vērtībā 2018. gada 31. decembrī ir 10 179,4 milj. *euro* (34,5 % no IKP (skatīt 1. attēlu).

1. attēls. Valsts parāda izmaiņas (uzskaites vērtībā, % no IKP)

2018. gada beigās valsts parāda struktūrā lielāko daļu veidoja Latvijas valdības starptautiskajos finanšu tirgos emitētās obligācijas, turpinot Eiropas Komisijas piešķirto aizdevumu starptautiskās aizņēmuma programmas ietvaros pārfinansēšanu. Nelielu daļu parāda veido aizņēmumi no Pasaules Bankas (1,0 %) un citām starptautiskajām finanšu institūcijām (5,3 %). Kopējais ārējā parāda īpatsvars valsts parāda struktūrā sasniedz 84,9 %. Iekšējais parāds veido 15,1 % no kopējā valsts parāda apjoma.

Valsts ārējais parāds nominālvērtībā 2018. gada 31. decembrī ir 8 653,9 milj. *euro* jeb 84,9 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu).

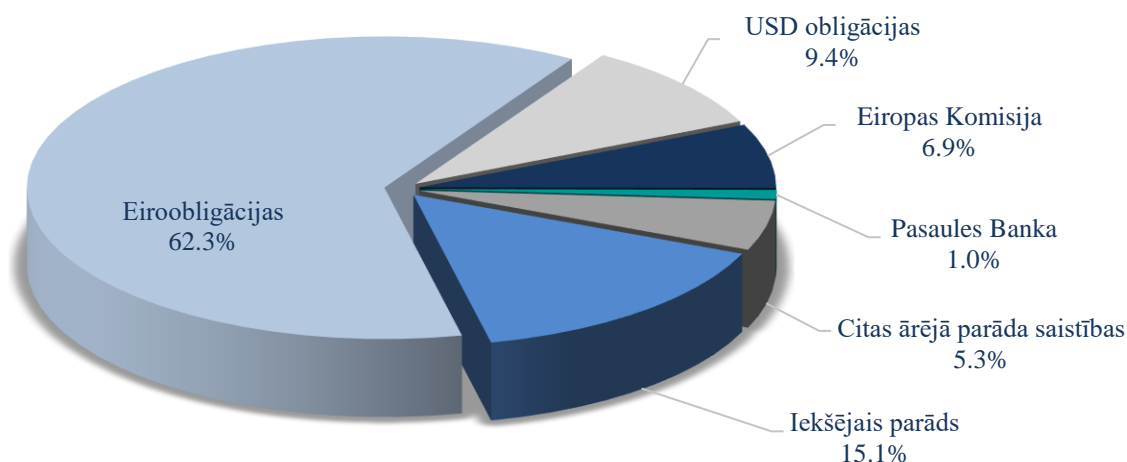
2018. gadā valsts ārējais parāds pēc nomināla palielinājās par 534,8 milj. *euro*, palielinājumam veidojoties galvenokārt no eiroobligāciju emisijas (1 000,0 milj. *euro*), 2008. gadā emitēto eiroobligāciju (400,0 milj. *euro*) un aizņēmuma no Pasaules Bankas (80 milj. *euro*) atmaksāšanas, kā arī izmaiņām parāda apjoma novērtējumā valūtu kursu svārstību rezultātā.

Valsts ārējais parāds
nominālvērtībā –
8 653,9 milj. *euro*

2018. gadā starptautiskajos finanšu tirgos tika veikta 10 un 30 gadu eiroobligāciju emisija 1 000,0 milj. *euro* apmērā, savlaicīgi nodrošinot resursus gan 2018. gada valsts budžeta izpildei, gan 2019. gada pirmajā pusē plānotajai iekšējā aizņēmuma 3 gadu obligāciju dzēšanai un Eiropas Komisijas aizdevuma atmaksai.

Lielāko daļu valsts ārējā parādā (71,7 %) veidoja Latvijas emitētās EUR un USD obligācijas starptautiskajos finanšu tirgos. No Eiropas Komisijas saņemtie aizņēmumi bija 6,9 % no kopējā parāda apjoma. Citas valsts ārējā parāda saistības veidoja starptautisko finanšu institūciju (piemēram, Eiropas Investīciju bankas, Ziemeļu Investīciju bankas u.c.) aizdevumi dažādu projektu finansēšanai (skatīt 2. attēlu).

SKAIDROJUMS PĀRSKATAM PAR VALSTS KONSOLIDĒTO PARĀDU

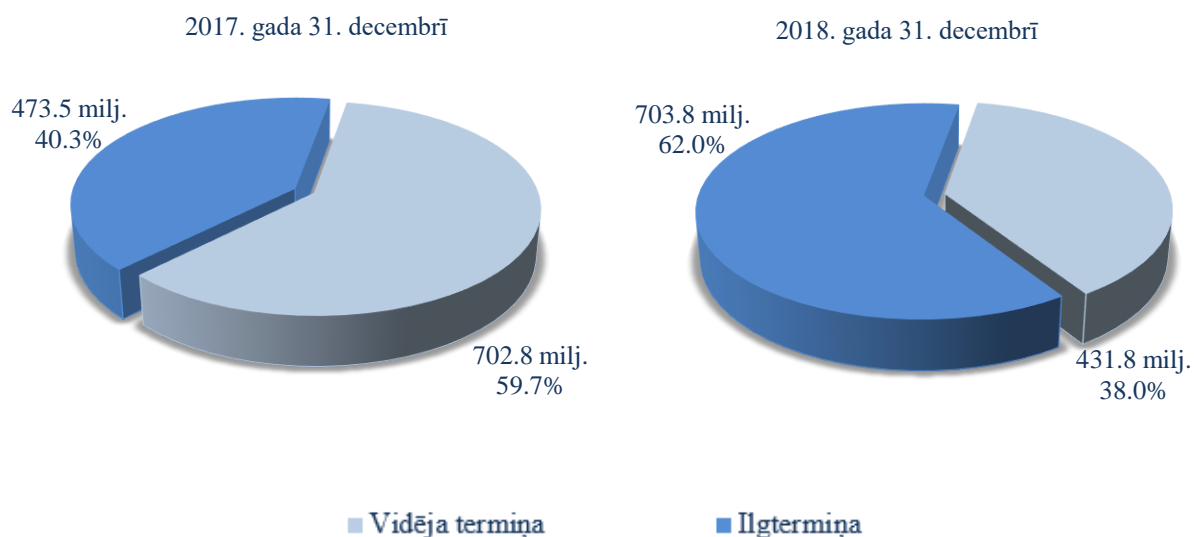

2. attēls. Valsts parāda struktūra % no kopējā valsts parāda apjoma 2018. gada 31. decembrī

Valsts iekšējais parāds nominālvērtībā 2018. gada 31. decembrī ir 1 542,8 milj. *euro* jeb 15,1 % no kopējā valsts parāda apjoma (skatīt 2. attēlu). Tā būtiskāko daļu veido valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri (1 135,6 milj. *euro*), t.sk. bezprocentu obligācijas, kuras Valsts kases organizētajās regulārajās publiskajās izsolēs iegādājušies galvenokārt iekšējā finanšu tirgus dalībnieki (kredītiestādes un institucionālie investori). No valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīriem lielākais īpatsvars bija 3 un 5 gadu obligācijām pēc sākotnējā termiņa (85,4 %).

Valsts iekšējais parāds
nominālvērtībā –
1 542,8 milj. *euro*

2018. gadā valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoms samazinājās par 40,7 milj. *euro* pēc nomināla, kā arī mainījās apgrozībā esošo valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīru veidu procentuālais īpatsvars iekšējā parāda portfeli. Izmaiņas galvenokārt saistītas ar garāka termiņa vērtspapīru piedāvājuma palielināšanu (skatīt 3. attēlu), turpinot vērtspapīru piedāvājumu nodrošināt atbilstoši pieprasījumam.

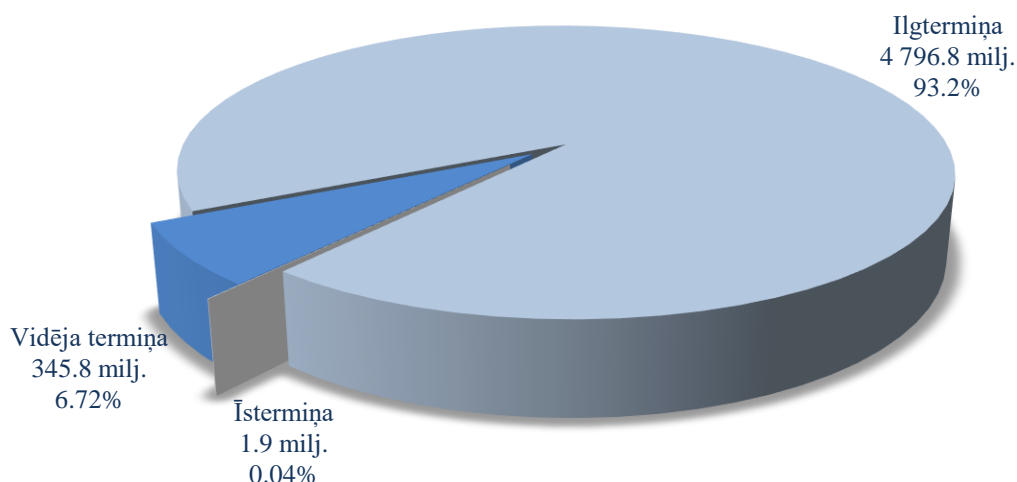

3. attēls. Valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīri apgrozībā 2017. un 2018. gada beigās (nominālvērtībā (milj. *euro*) un % no kopējā iekšējā aizņēmuma vērtspapīru apjoma)

2018. gadā tika uzsāktas divas jaunas 5 gadu obligāciju programmas ar dzēšanas termiņiem attiecīgi 2023. gada maijā un 2023. gada novembrī, kuru apjoms 2018. gada beigās sasniedza 330,0 milj. *euro*.

2018. gadā pirmo reizi tika veikta iekšējā aizņēmuma vērtspapīru atpirkšana 372,0 milj. *euro* apmērā, kas ir jauna metode naudas līdzekļu vadībā, nodrošinot finansiāli izdevīgu naudas līdzekļu ieguldīšanu.

2018. gadā turpinājās 2013. gadā uzsāktā, uz fiziskām personām orientētā finanšu instrumenta – krājobligāciju – izplatīšana. 2018. gadā apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms palielinājās par 25 tūkst. *euro*, 2018. gada beigās kopējais apgrozībā esošo krājobligāciju apjoms pārsniedza 5,1 milj. *euro* (skatīt 4. attēlu).

4. attēls. Krājobligāciju struktūra sadalījumā pa termiņiem 2018. gada 31. decembrī (*euro*)

Valsts pieņemto pieprasījuma noguldījumu un termiņnoguldījumu apjoms 2018. gada 31. decembrī ir 378,5 milj. *euro*, kas veidojās no Valsts kases apkalpoto kontu atlikumiem, t.sk. biedrību un reliģisko organizāciju, kapitālsabiedrību un pašvaldību kontu atlikumiem. Salīdzinot ar 2017. gadu noguldījumu apjoms palielinājies par 5,9 milj. *euro* jeb 1,6 %.

2018. gadā turpinājās 2015. gadā uzsāktā valsts vērtspapīru veida – bezprocentu obligācijas – emisija. Šādu vērtspapīru emisiju paredz Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 31. punkts, kurā noteikts, ka ārzemnieks drīkst pieprasīt uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā uz laiku līdz pieciem gadiem, ja viņš iegādājies īpašam mērķim noteiktus bezprocentu vērtspapīrus par nominālvērtību 250 tūkst. *euro*. 2018. gada 31. decembrī bezprocentu obligāciju apjoms sasniedza 9,5 milj. *euro*.

Bezprocentu obligācijas
2018.gada
31.decembrī –
9,5 milj. *euro*

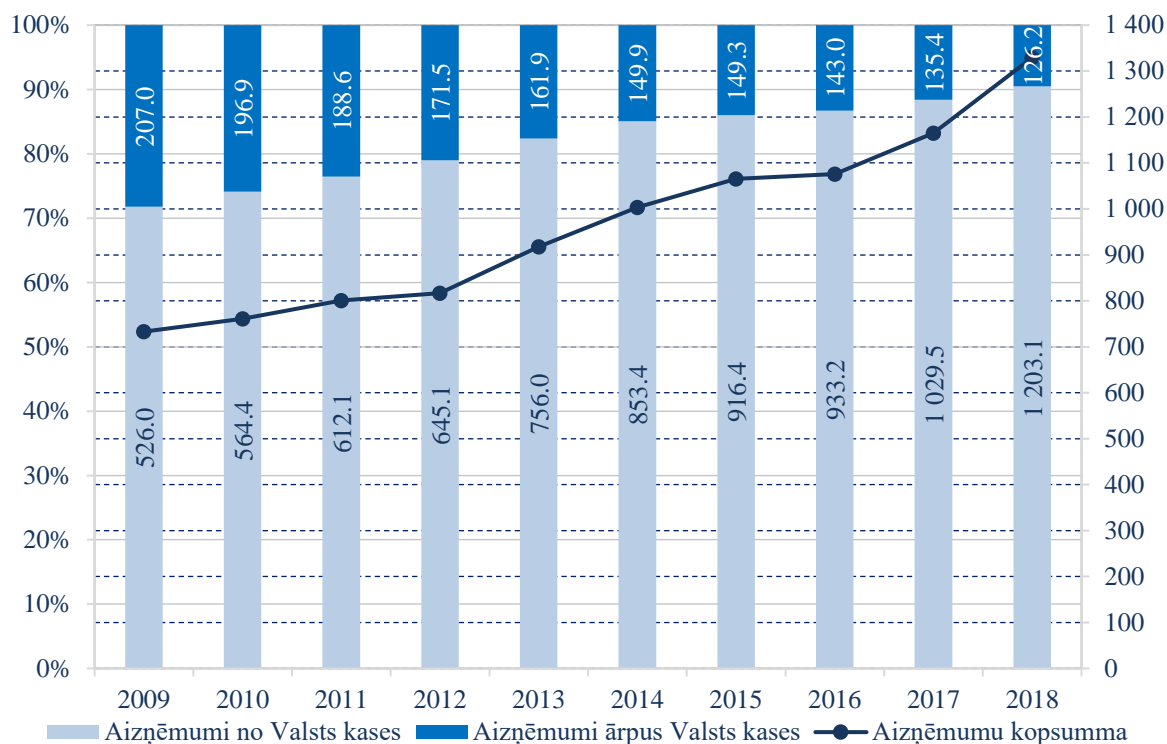
Atvasināto finanšu instrumentu pielietošana valsts parāda portfeļa vadībā

Lai sasniegtu Latvijas Valsts parāda vadības stratēģijā noteikto valsts parāda portfeļa vadības mērķi, t.i., optimizētu Valsts kases administrētā valsts parāda apkalpošanas izdevumus vidējā termiņā, ierobežojot valsts parāda portfeļa finanšu riskus, Valsts kase pielieto atvasinātos finanšu instrumentus. Tai skaitā, lai samazinātu ar ārvalstu valūtā ņemto aizņēmumu saistīto valūtu risku, Valsts kase valsts parāda portfeļa vadībā pielieto valūtu mijmaiņas un valūtu nākotnes pirkšanas darījumus. Savukārt, lai nodrošinātu valsts parāda portfeļa procentu likmju vidējā svērtā fiksētā perioda (*duration*) un fiksēto likmju īpatsvara ievērošanu pieļaujamajās robežās, tiek pielietoti procentu likmju mijmaiņas darījumi (skatīt skaidrojuma valsts konsolidētajai grāmatvedības bilancei sadaļu “Atvasinātie finanšu instrumenti”).

Pašvaldību parāds

Kopējais pašvaldību parāds 2018. gadā ir palielinājies par 164,5 milj. *euro* un 2018. gada 31. decembrī ir 1 329,3 milj. *euro*, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases ir 1 203,1 milj. *euro* un ārpus Valsts kases ir 126,2 milj. *euro* (īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa gadiem skatīt 5. attēlā).

Kopējais pašvaldību
parāds –
1 329,3 milj. *euro*

5. attēls. Pašvaldību aizņēmumu kopsumma un aizņēmumu no Valsts kases un ārpus Valsts kases īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā pa gadiem (milj. euro)

Salīdzinājumam – 2017. gada 31. decembrī pašvaldību kopējais parāds bija 1 164,9 milj. euro, t.sk. aizņēmumi no Valsts kases bija 1 029,5 milj. euro un ārpus Valsts kases – 135,4 milj. euro (skatīt 5. attēlu).

Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2018. gadā ir samazinājies par 7,6 tūkst. euro (23,0 tūkst. euro 2017. gada beigās, 15,4 tūkst. euro 2018. gada beigās). Pašvaldību īstermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību īstermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 26,7 % līdz 0,4 % (6,1 tūkst. euro 2017. gada 31. decembrī un 0,06 tūkst. euro 2018. gada 31. decembrī), Valsts kasei turpinot būt galvenajai īstermiņa aizdevumu pašvaldībām sniedzējai.

Pašvaldību īstermiņa
aizņēmumi –
0,0154 milj. euro

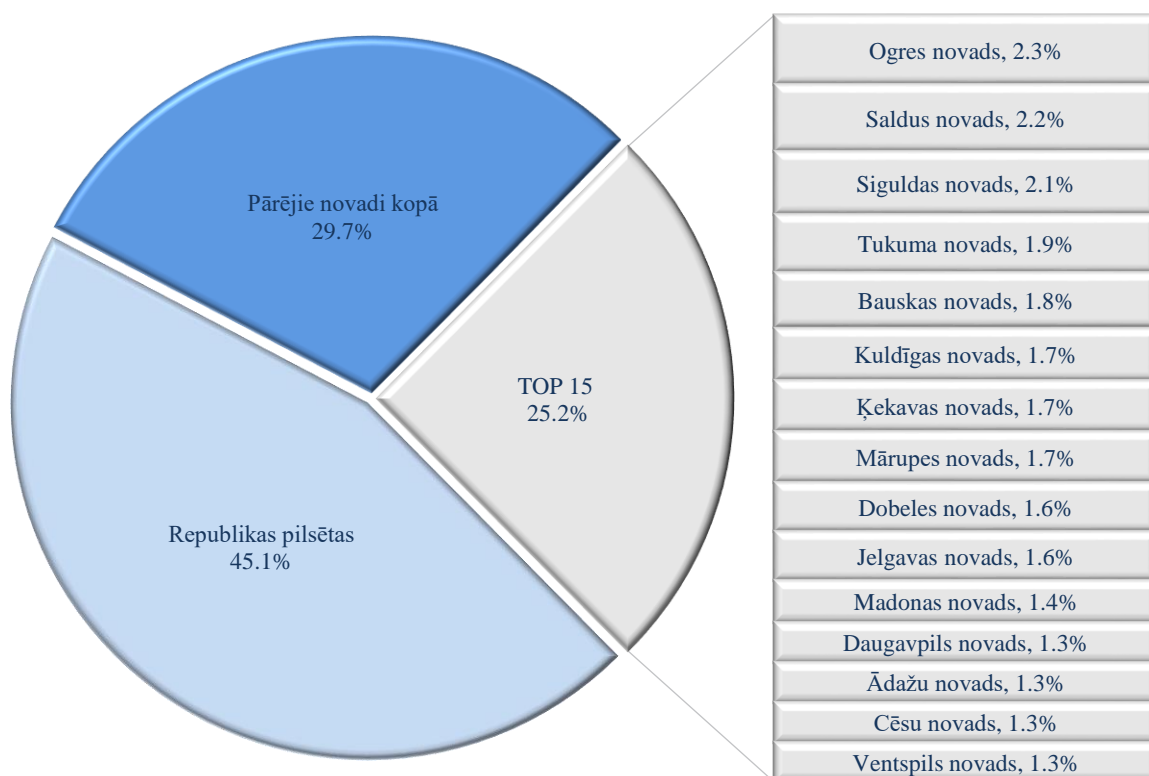
Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu apjoms (pēc aizņēmuma līgumā norādītā sākotnējā dzēšanas termiņa) 2018. gadā ir palielinājies par 164,4 milj. euro (1 164,9 milj. euro 2017. gada beigās, 1 329,3 milj. euro 2018. gada beigās), ko pilnā apmērā veido aizņēmumu no Valsts kases palielinājums. Pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumu ārpus Valsts kases īpatsvars visos pašvaldību ilgtermiņa aizņēmumos ir samazinājies no 11,6 % līdz 9,5 % (135,4 milj. euro 2017. gada 31. decembrī, 126,2 milj. euro 2018. gada 31. decembrī).

Pašvaldību ilgtermiņa
aizņēmumi –
1 329,3 milj. euro

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22¹. pantu finanšu ministrs, ņemot vērā pašvaldību iesniegumus par konkrētu projektu īstenošanu, var apstiprināt arī citu aizdevēju, ja cita aizdevēja aizdevuma nosacījumi ir izdevīgāki nekā no valsts budžeta izsniedzamo aizdevumu nosacījumi, bet 2018. gadā pašvaldības šo iespēju nav izmantojušas.

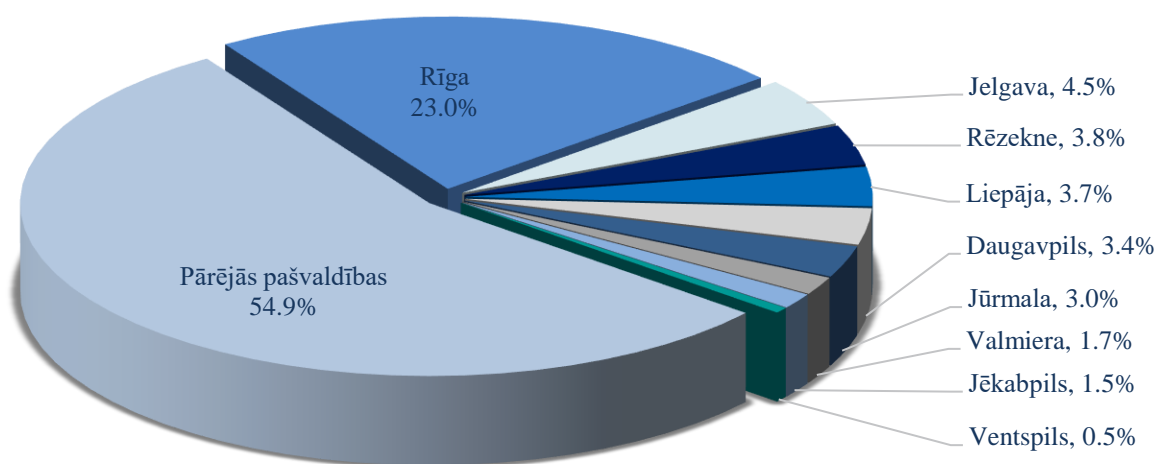
No 110 novadu pašvaldībām (neskaitot republikas pilsētas) 25,2 % no kopējā aizņēmumu atlikuma 2018. gada 31. decembrī veidoja 15 novadu pašvaldību aizņēmumi, katra īpatsvaram kopējā aizņēmumu apjomā esot lielākam par vienu procentu (skatīt 6. attēlu). Starp novadu

pašvaldībām ar lielāko parāda īpatsvaru kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā 2018. gadā ir Ogres novads (30,1 milj. *euro*), Saldus novads (29,2 milj. *euro*) un Siguldas novads (27,4 milj. *euro*).

6. attēls. Pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmuma apjomā sadalījumā pa novadiem (ieskaitot republikas pilsētas) 2018. gada 31. decembrī

Republikas pilsētu pašvaldību kopējais parāds 2018. gadā ir palielinājies par 54,7 milj. *euro*, 2018. gada 31. decembrī veidojot 600,0 milj. *euro* jeb 45,1 % no kopējā pašvaldību parāda apjoma (skatīt 7. attēlu).

7. attēls. Republikas pilsētu pašvaldību aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību aizņēmumu apjomā 2018. gada 31. decembrī

Pārējo pašvaldību kopējais parāds 2018. gada laikā ir palielinājies par 109,9 milj. *euro*, 2018. gada beigās veidojot 729,4 milj. *euro*. 2018. gadā saņemto aizņēmumu apjoms novadu pašvaldībām pārsniedz republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu apjomu par 87,4 milj. *euro*, saņemtajiem aizņēmumiem esot, attiecīgi, 195,0 milj. *euro* un 107,6 milj. *euro*.

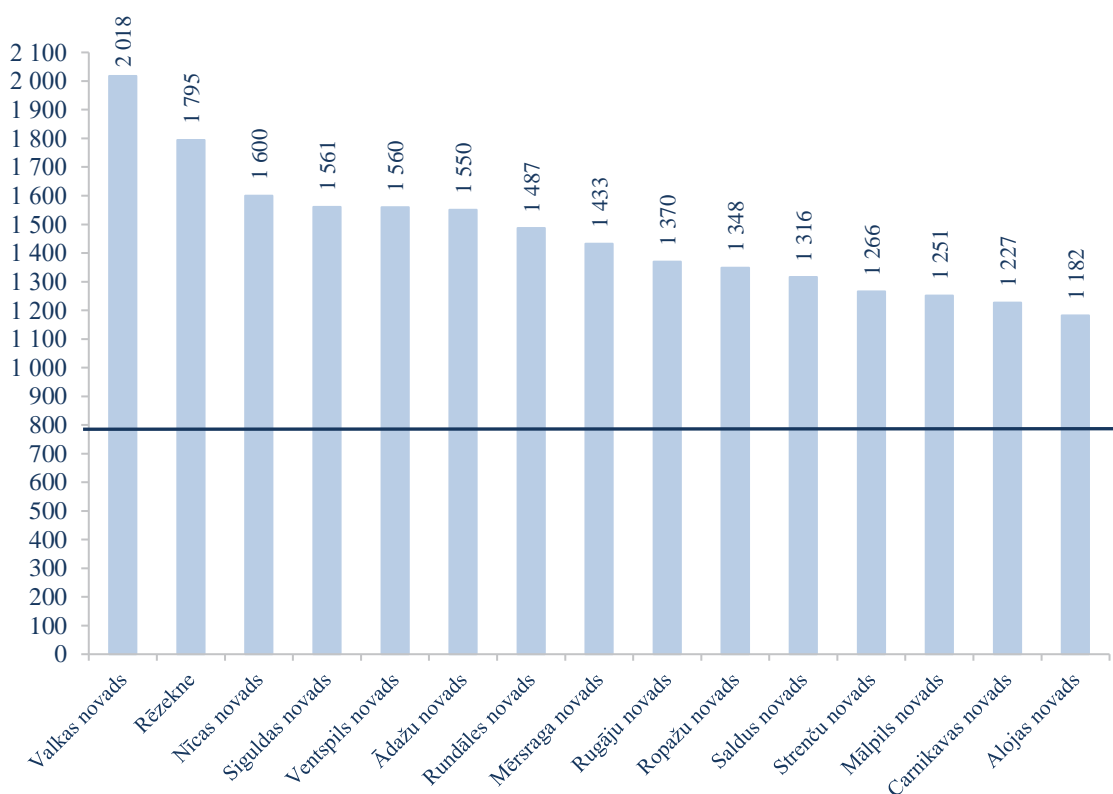
Republikas pilsētu pašvaldību saņemto aizņēmumu apjoms 2018. gadā, salīdzinot ar 2017. gadu, ir palielinājies par 43,7 % jeb 32,7 milj. *euro* (2017. gadā republikas pilsētu pašvaldības papildu finansējumu aizņēmumu veidā piesaistīja 74,9 milj. *euro* apjomā, bet 2018. gadā – 107,6 milj. *euro* apjomā).

Pašvaldību parāds, salīdzinot pašvaldību kopējo parādu 2017. gada beigās un 2018. gada beigās, ir samazinājies 25 pašvaldībām, bet 94 pašvaldībām (tajā skaitā 9 republikas pilsētu pašvaldībām) parāds ir palielinājies.

2018. gada beigās visām novadu pašvaldībām bija parāds. Savukārt 8 pašvaldības 2018. gadā nav piesaistījušas finanšu līdzekļus (par 6 pašvaldībām mazāk nekā iepriekšējā gadā), izmantojot aizņēmumus – tās ir veikušas tikai iepriekšējos periodos saņemto aizņēmumu atmaksas.

Lielāko pašvaldību parāda summu 2018. gada 31. decembrī tāpat kā iepriekšējos pārskata gados veido Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumi 306,4 milj. *euro* vērtībā, kas ir 23,0 % no kopējā pašvaldību parāda. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, Rīgas pilsētas pašvaldības aizņēmumu īpatsvars kopējā pašvaldību parādā ir samazinājies par 1,9 %.

Vidējais parāds uz vienu iedzīvotāju visās pašvaldībās kopā 2018. gada beigās ir 733 *euro* un pārskata gadā ir palielinājies par 118 *euro* uz vienu iedzīvotāju jeb par 19,2 %, kas skaidrojams gan ar kopējā pašvaldību aizņēmumu apjoma palielinājumu, gan iedzīvotāju skaita samazināšanos.

8. attēls. 15 pašvaldības ar lielāko parādu uz vienu iedzīvotāju² 2018. gada 31. decembrī (*euro*)

Lielākais parāds uz vienu iedzīvotāju 2018. gada beigās ir Valkas novada pašvaldībai (2 018 *euro* uz 1 iedzīvotāju) (skatīt 8. attēlu), kas ir gandrīz 3 reizes lielāks par vidējo rādītāju visās pašvaldībās kopā. Tas izskaidrojams ar Valkas novada pašvaldības iedzīvotāju skaita samazinājumu un lielo aizņēmumu apjomu, kurā būtiskākais ir aizņēmums investīciju projektu īstenošanai (saistību pārjaunojums) ar parāda atlikumu 8,7 milj. *euro* 2018. gada 31. decembrī. Salīdzinājumā ar Valkas novada pašvaldības parādu 2017. gada beigās (1 634 *euro* uz

² šajā skaidrojumā aprēķinots lietots vidējais iedzīvotāju skaits teritorijā pārskata gada laikā (2018. gada sākuma dati + 2019. gada sākuma dati / 2) pēc Centrālās statistikas pārvaldes mājas lapā publicētiem datiem.

1 iedzīvotāju), rādītāja – parāds uz vienu iedzīvotāju – vērtība Valkas novada pašvaldībai ir palielinājusies par 384 *euro* uz vienu iedzīvotāju.

Nākamais lielākais rādītājs 2018. gadā ir Rēzeknes pilsētas pašvaldībai, rādītājam sasniedzot 1 795 *euro* uz 1 iedzīvotāju. Pašvaldības parāda uz vienu iedzīvotāju rādītāja pieaugums ir veidojies gan iedzīvotāju skaita izmaiņu dēļ, gan aizņēmuma apjoma palielinājuma rezultātā. Rēzeknes pilsētas pašvaldībai 2018. gadā parāda apjoms ir palielinājies par 10,7 milj. *euro*.

Trešais lielākais rādītājs ir Nīcas novada pašvaldībai, kam rādītāja vērtība ir 1 600 *euro* uz 1 iedzīvotāju (palielinājies par 211 *euro* salīdzinājumā ar 2017. gada rādītāju).

Rīgas pilsētas pašvaldības, kurai no visām pašvaldībām ir lielākais parāda pieaugums un lielākais parāds 2018. gada beigās, parāda uz vienu iedzīvotāju rādītājs ir 482 *euro*, kas ir zemāks par vidējo valstī, un 2018. gada laikā ir palielinājies par 28 *euro*.

Lielākais pieaugums parādam uz vienu iedzīvotāju salīdzinājumā ar 2017. gadu ir Dobeles novadam (2018. gada laikā palielinājies par 660 *euro*) un Rundāles novadam (2018. gada laikā palielinājies par 589 *euro*).

Savukārt parāds uz vienu iedzīvotāju 2018. gada beigās visvairāk ir samazinājies Naukšēnu un Jaunjelgavas novados – attiecīgi par 225 un 117 *euro* 2018. gada laikā.